

NATIONELL PLATTFORM FÖR NUTIDA MUSIK I SVERIGE

Ny Horisont för den nutida musiken.

Förslag till reformer av statens stöd till det fria musiklivet samt en modell för en omställning av regionala och nationella strukturer på musikområdet.

I. Inledning

SVD 2008:

Det händer något med den svenska konstmusikscenen. Publiken strömmar till det som tidigare sågs som teoretisk pling-plongmusik. Nya konsertformer, mindre dogmatiska kompositioner och sann spelglädje är några förklaringar. Och så modet - konstmusik är inne. Till helgen är det tonsättarweekend i Stockholm och man har redan börjat skramla med utsåtskyltarna. Det bubblar på konstmusikscenen. Festivalen Stockholm new music i februari var en publiksuccé, på flera konserter fick folk vända i dörren. De stora institutionernas satsningar på samtida musik, som Konserthusets tonsättarfestival, är inte längre evenemang för folk med fribiljetter. Den pågående Messiaenfestivalen har också lockat stor publik. Skämtet att om man trodde att någon satt bakom en på en konsert med nutida musik så led man av förföljelsemani, är för länge sedan passé. [...] Uppsvinget är ingen nyhet på kontinenten men nu har det nått Sverige. (Leonardz, 2008)

Idag ökar efterfrågan på nutida musik – en rad tidningsartiklar och uppmärksammade evenemang på området den senaste tiden talar alla samma språk. Den nutida musiken är en konstform som idag är i ett dynamiskt skede. Nya subgenrer växer fram och unga utövare möter en ung publik. Den nutida musiken genomgår genomgripande förändringar som är på väg att förändra dess sociala funktion och bredda dess lyssnargrupper. Nya insatser med kursverksamheter/residens och riktad verksamhet som främjar verksamhet bland unga utövare och arrangörer ger därför goda resultat. Grogrunden finns för en expansiv verksamhet. Initiativkraften har vuxit sig stor bland de fritt verksamma aktörerna på området. Detta syns tydligt i den spirande floran av nätverk och sammanslutningar där Horisont syftar till en sammanhållande roll.

Samtidigt dras det fria musikområdet med gemensamma bromsklossar i de befintliga bidragssystemen och institutionella strukturerna. Detta hänger samman med de förändringar som äger rum inom konstformen: Arrangörerna spelar idag en alltmer självständig roll. Musikers verksamhet sträcker sig från tolkning av partitur till fri improvisation och performance och tonsättares verksamhet överlappar på liknande sätt de gamla uppdelningarna i konstnärskategorier. Föreningen Horisont föreslår därför en ny struktur för att hantera framtidsfrågorna för det fria musiklivet.

Horisont förordar ett antal reformer när det gäller den statliga bidragsgivningen på musikområdet. Dessa reformer gäller såväl strukturella nivåer och bidragsformer som förslag på nya verksamhetsformer. Vi menar att en större flexibilitet bör skapas i bidragsgivningen och mer dynamiska val mellan långsiktighet och snabbhet måste göras i framtiden.

Horisonts reformförslag syftar till att ge tonsättare, musiker och arrangörer större sammantagen kraft att formulera sin konst och sina sammanhang. Horisont menar att medborgarperspektivet, publikens perspektiv, måste i högre utsträckning sättas i fokus. Genom att förflytta den operativa kraften närmare arrangörerna kan den nya musikens utveckling få ett tydligare fokus på publiken. Reformförslagen menar vi till stor del är tillämpliga även inom folk- och världsmusik och på jazzområdet.

2. Horisonts förslag till Kulturutredningen

En omstrukturering av den statliga bidragsgivningen på det fria musikområdet

Det finns idag en rad strukturella problem att övervinna på musikområdet. Några är av organisatorisk art. Andra rör bidragssystemens låga grad av samordning. Helheten består av en samverkan mellan dessa olika problem. Horisont menar att den statliga kulturpolitiken måste återspegla den förändringsprocess som musiklivet genomgått sedan 1974 års kulturpolitik formulerades. En dynamisk och flexibel förändringsprocess är redan igång i det svenska musiklivet. På den regionala nivån exemplifieras detta bland annat genom nätverket InterAktion. Här ingår länsmusikstiftelser och regionala centra i samarbete med RANKs (Riksförbundet arrangörer av nutida konstmusik) medlemsorganisationer.

Horisont vill lyfta fram arbetssättet inom InterAktion som en modell för utveckling på bredare front inom musiklivet. Funktionen av dessa nya regionala centra är inte producerande, utan nätverksbyggande, arrangörsfrämjande och syftar till att bygga en stark regional infrastruktur omkring de ideella arrangörerna. Projektet InterAktion syftar till att skapa former för en professionalisering av det ideella arrangörsnätets verksamhet, stärka dess publikkontakter inom ramen för en effektiviserad och moderniserad administrativ apparat.

Ett grundläggande problem i den statliga kulturpolitikens utformning är utformningen av stödet till fria arrangörer. Horisont stöder MAIS uppfattning att en övergripande förstärkning är nödvändig men förordar i tillägg en modell baserad på den danska *spillestedslöven* (se vidare punkt 3)

Samtidigt som större delen av den samlade *produktionen* (i betydelsen framtagande av konstnärligt innehåll) av nutida musik äger rum i det fria musiklivet och utan subventioner från Rikskonserter eller länsmusiken, förutsätter det statliga stödet att ersättningsnivåer och marknadsföring vilar i händerna på de regionala och statliga institutionerna. När det gäller de fria gruppernas verksamhetsstöd konstaterades det, i en debattartikel i DN den 23 maj 2006 efter bildandet av ett Europeiskt nätverk för ensembler (EEN) i Köpenhamn, att Sverige är "Jumbo i Europa". (Nilsson & Östersjö, 2006)¹

Stöd för samverkan med andra konstarter

För den nutida musikens utveckling och förankring inom samtidskulturen är samarbeten över konstgränserna av stor betydelse. Detta framhålls av Musikaliska Akademiens Kammarmusiknämnds "Manifest för Kammarmusiken" (2008):

Konstnärlig utveckling för tonsättare och musiker uppstår inte automatiskt. En väg att gå är att erbjuda större möjligheter till samarbeten över genregränser och invanda spår. (Kammarmusiknämnden, 2008, p. 24)

Idag saknas en stödordning där fria musikgrupper kan söka produktionsmedel för samarbetsprojekt med andra konstarter. Det är angeläget att fria musikgrupper kan gå in i samarbetsprojekt med dans- eller teatergrupper på lika villkor. Vi förordar därför en flexiblere stödform, som medger gränsoverskridande projekt.

Ett omstrukturerat och förstärkt statligt stöd

En substantiell förstärkning av den totala finansieringen av det fria musiklivet är alltså avgörande för utvecklingen på området. Horisont menar att denna förstärkning skulle kunna åstadkommas genom en omfördelning av medel. Om den pågående utplaneringen av det statliga stödet till regionerna fortsätter menar Horisont att det är viktigt att de medel som eventuellt frigörs i den processen fortsatt kommer det fria musiklivet tillgodo. Horisont föreslår även en omställning av Rikskonserters verksamhet (se 4) som innefattar en väsentlig rationalisering av administrationen. En liknande förändringsprocess kan skönjas i samarbetsformerna mellan länsmusik och arrangörer inom InterAktion. Länsmusikens funktion är här avgörande som en länk mellan det stora och det lilla musiklivet. Rikskonserters tidigare verksamhet som konsertbyrå omformas till att bli en mer strategisk, samordnande instans, med en stödjande funktion gentemot arrangörer och fritt verksamma musiker.

De centrumbildningar som idag är parter i InterAktion är en viktig grund att bygga vidare på. Dessa verksamheter har visat sig mycket viktiga för bl.a. det nutida musikområdet, och behöver konsolideras långsiktigt. Utöver dessa regionalt etablerade centra bör också EMS nämnas som en viktig framtidskraft för den elektroniska musiken. Horisont menar att EMS bör tilldelas en förstärkt roll som ett centrum med ett nationellt uppdrag för den elektroniska musiken. Detta uppdrag bör omfatta produktion, residensverksamhet och pedagogisk verksamhet.

En ny struktur för den statliga bidragsgivningen på musikområdet skulle utgöras av två olika samverkande nivåer:

- en ny ordning för Kulturrådets bidragsgivning (som helt skulle inriktas på långsiktigt stöd)
- en omställning av Rikskonserters verksamhet (se 4).

Horisont föreslår följande:

Kulturrådet bör i framtiden ansvara för den kontinuerliga bidragsgivningen utifrån en samlad bedömning av områdets behov. Därför bör ett generellt stöd kallat *Verksamhetsstöd för musiklivet (ett- och fleråriga verksamhetsstöd till arrangörer, festivaler och fria grupper kompletterat med ett nytt gagestöd enligt dansk modell för arrangörer)* inrättas.

2) Ett gagestöd bör inrättas, utformat efter den danska spillestedslöven² som ett verktyg för att

¹ Det statliga stödet till de fria musikgrupperna tolkas idag som ett turnéstöd eller genrestöd. Den felaktiga förutsättningen är att länsmusik och Rikskonserter erbjuder en fungerande infrastruktur för denna verksamhet. Detta är lika felaktigt när det gäller nutida musik, jazz och folk- och världsmusik. De bidrag som musikgrupperna får, är dessutom föremål för ett ökande krav om regional eller lokal medfinansiering, vilket skapar krav på att grupperna också bör ha en tydlig primär kommunal/landstingskommunal hemvist och verksamhet. Allt bygger alltså på att ensemblen/gruppen skapar årsvisa turnéer runt om i landet och utomlands. Detta skapar i sin tur ett lågt incitament för de lokala bidragsgivarna att på ett relevant sätt stödja de verksamma ensemblerna. I en jämförelse med de fria teatergrupperna kan konstateras att de, med sin mer stationära karaktär också har ett starkare lokalt ekonomiskt stöd. Inga möjligheter till fleråriga verksamhetsstöd ges till musikgrupperna, varför en långsiktig planering av en lokal verksamhet svårligen låter sig göras.

² Se: <http://www.spillesteder.dk/artikler.php?ID=39>

förstärka det nationella arrangörsnätet.

De ideellt verksamma fria arrangörerna fyller idag en central roll för den nutida musiken, samtidigt som tillgängliga ekonomiska medel, från stat, regioner och kommuner, är långt ifrån tillräckliga som ekonomisk bas för frilansmusikers arbete eller för en tillfredsställande marknadsföring. Ett gagestöd som arrangörer kan söka utöver sitt ordinarie verksamhetsbidrag är en modell som varit framgångsrik i Danmark och lyftes fram som en tillämplig modell även för det svenska musiklivet i Mats Lindströms utredning *Inventering av arrangörer för ny musik samt översyn av befintliga stödsystem*. (2002)

3) Förutsättningarna för internationellt kulturutbyte måste stärkas.

3 a) Internationellt mobilitets- och turnéstöd.

Samspelet med det internationella musiklivet är helt avgörande för såväl den konstnärliga kvalitén på det svenska musiklivet som för att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för konstnärligt arbete på området. Sverige är ett litet land, för en tonkonstnärns försörjning på frilansbasis måste internationell verksamhet anses vara en förutsättning. En utbyggnad av stödet till internationellt kulturutbyte är därför ett centralt verktyg för den statliga konst- och konstnärspolitiken på musikområdet.

Sett ur ett skandinaviskt perspektiv är det statliga stödet för internationella turnéer med svensk musik och svenska ensembler högst begränsat. De resurser som idag ges för internationella samarbeten är begränsade och underkastade oklara prioriteringar. Horisont föreslår en kraftigt utökad statlig bidragsgivning för och samordning av internationellt kulturutbyte, som även ska kunna omfatta gagestöd, i likhet med bidragen i andra länder i Europa. Detta stöd måste vara flexibelt för summan av de verksamhetsformer som ryms inom den nutida musiken och därför kunna stödja produktioner med ljudkonstnärer, internationellt sammansatta improvisations- eller kammarmusikgrupper, turnerande svenska ensembler samt upphovsmän. En förstärkning behövs därför specifikt för stödet till att kunna bjuda in utländska musiker och tonsättare att arbeta i Sverige. En större beredskap för kompositionsbeställningar till utländska tonsättare är också en betydelsefull komponent. Horisont förordar en samordning av bidragsverksamheten från KUR, Konstnärsnämnden och Svenska Institutet för att skapa en större tydlighet och precision för de olika stödformer som finns idag.

3b) Införande av ett nytt statligt festivalstöd

Vikten av konstnärligt fria, större internationella festivaler, kan inte nog framhållas. Det finns en konstnärlig kraft i en väl finansierad festivalverksamhet i landet, som kan arbeta konceptuellt nyskapande och tydligt täcka in ett internationellt perspektiv. Det svenska musiklivets bristande förankring i omvärlden har också en förklaring i hur det omgivande internationella musiklivet fungerar, där lejonparten baseras på utbyten av dels konstnärligt slag och dels i form av produktioner, med utgångspunkt just i de större festivalernas programsättning. Denna form av internationella utbyten och idéflöden begränsas av det svenska musiklivets bristande stöd till internationellt syftande festivaler. Det går idag knappast att finansiera annat än engångsinitiativ till större festivaler. Många större projekt under de gångna tio åren har finansierats med medel från Stiftelsen framtidens kultur. Det är tid att ett statligt festivalstöd skapas.

4) En omställning av Rikskonserters verksamhet, för att lägga grunden för en flexibel och strategisk nationell och internationell resurs för musiklivet.

Horisont menar att behovet av en samordnande funktion på det fria musikområdet alltjämt är stort. Behovet av en statlig institution som producerar konserter, turnéer och konsertprogram är däremot inte detsamma idag som för 20 år sedan. De senaste decennierna har det fria musiklivet genomgått en hög grad av professionalisering under Rikskonserters och länsmusikens vingar. Dessa strukturer har lagt grunden för en gynnsam kvalitetsutveckling på musikområdet. Men det är nu dags för nästa steg i den utvecklingsprocessen.

Ökad samverkan mellan institutionerna och det fria musiklivet

Den klassiska musikens institutioner har en stark infrastruktur och finansiering. Samtidigt bedrivs det mesta av det konstnärliga utvecklingsarbetet inom den nutida musiken i det fria arrangörsnätet och bland de fria grupperna och tonsättarna. För detta arbete utgår i princip ingen form av ersättning utan sker idag på ideell basis. Detta är inte hållbart i det långa loppet och har redan idag en hämmande effekt på musiklivets dynamik. Behovet av mer kontinuerliga arbetsperioder framhålls bland annat i det manifest som formulerats av Kammarmusiknämnden:

Vill Sverige ha en hög nivå på musiklivet, och en konstnärlig utveckling av kammarmusikkonsten så är det nödvändigt att fler professionella musiker och tonsättare kan ägna sig åt sitt utövande under längre sammanhållande perioder. Idag är detta knappast möjligt. (Kammarmusiknämnden, 2008, p. 15)

För att skapa förutsättningar för ett mer dynamiskt samspel mellan musiker, tonsättare och det övriga kulturlivet förordar Horisont ett bidragssystem som också inkluderar residensmoduler i flera nivåer³. Avsikten är inte att institutionalisera det

³ Residens ser vi som ett angeläget verktyg på tre nivåer:

1) musiker/upphovsmän/ensembler i korta residens hos en lokal arrangör inom ramen för RANKS arrangörsnät. Dessa residensprojekt är tänkta att ha en dubbel funktion: Dels ett utvecklande av

fria musiklivet utan att skapa flexibla men hållfasta strukturer, där institutioner eller ideella arrangörer kan agera värd och medspelare i en konstnärlig utveckling. Residensmodulerna skulle hanteras på sina respektive nivåer med referensgrupper som hanterar konstnärers ansökningar om projektperioder. Residensmodulerna har bland annat till syfte att utforska den konstnärliga potential som ett längre engagemang kan ha för såväl de enskilda konstnärerna som för institutionen. Det finns också ett värde i att förankra en utövare/ensemble/upphovsman lokalt på en ort. Samtidigt skulle en utbyggd residensmodell medföra väsentligen förbättrade villkor för idag utsatta konstnärskategorier i kulturlivet.

Rikskonserters uppdrag

Horisont föreslår en radikal omformning av Rikskonserters uppdrag. Rikskonsorter bör bland annat anta en funktion som på ett bredare kulturpolitiskt plan innehafts av Stiftelsen framtidens kultur – genom att ansvara för en ny statlig bidragsmodul för utvecklings- och framtidsfrågor på musikområdet. Inom ramen för denna bidragsmodul ska långsiktiga utvecklingsprojekt som residensprojekt, samarbetsprojekt över konstgränserna och alla former av nyskapande initiativ på området kunna realiserars. Rikskonsorter skulle efter denna omställning ansvara för:

- Ett förstärkt internationellt utbyte som kan tillgodose den svenska publikens behov av internationella gästspel samt ett dynamiskt samspel mellan det fria musiklivets aktörer och omvärlden.
- samordning och samverkan mellan de statliga och regionala insatserna på det fria musikområdet. Inrättande av ett antal konsulentfunktioner med nationella uppdrag.
- att upprätthålla och utveckla dialogen mellan det institutionella musiklivet och det s.k. fria musiklivet
- att i dialog med musikinstitutionerna utveckla residensmoduler för ensembler, musiker, performanceartister och tonsättare.
- Vara en nationell samtalspart för det regionala musiklivets behov
- samordna det fria musiklivets sammantagna behov, nationellt och internationellt.
- Ansvara för det fria svenska musiklivets möjlighet till internationella samarbeten och gästspel.
- att strategiskt utveckla arbetet med musik för barn och ungdom
- skapa dialog med det institutionella musiklivet och främja utveckling av projektidéer och metodiker på musikområdet..
- bevaka och främja utvecklingen av nya former för spridning av musik
- Stödja centrumbildningar på musikområdet

Referenser:

- Kammarmusiknämnden. (2008). *Manifest för kammarmusiken*. Stockholm: Musikaliska Akademien.
- Leonardz, J. (2008, 2008-04-20). Nytt Anslag. *Svenska Dagbladet*.
- Lindström, M. (2002). *Inventering av arrangörer för ny musik samt översyn av befintliga stödsystem*. Stockholm: Musikcentrum.
- Nilsson, I., & Östersjö, S. (2006, May 23, 2006). Jumbo i Europa. *Dagens Nyheter*.

Bilagor:

1. Föreningen horisont, medlemsförteckning
2. InterAktion, projektbeskrivning

arrangörsskapet och inriktat på att hitta nya presentationsformer för den nya musiken, dels som ett led i att skapa hållbara arbetsformer för musiker. En ansökan för ett pilotprojekt är inlämnad till framtidens kultur.

2) In residence-verksamheter vid regionala centra. Här kan det även röra sig om kombinerad residens vid en teater- eller dansinstitution eller liknande i samma region.

3) In residence-samarbeten (både långsiktiga och mer kortvariga projekt) vid institutioner som orkestrar, teatrar, musikteatrar, konsthallar och museer.